

ἐπὶ τὸ πλεῖστον κυριεύει τοὺς ἀρμόδιους, πρὸς ἰκανότητα πανδήμως ἀναγνωρισθεῖσαν. Εἶναι δ' ἐντροπή νὰ κατισχύωσιν ἐνίων αἱ ποταπαὶ ἐχθρικαὶ εἰσηγήσεις δι' ἄνδρα, παρὰ τοῦ ὁποίου οὐχὶ ἄπαξ ἐλάβομεν δεῖγματα μοναδικῆς παρῆρησις, εἰς στηλίτευσιν αἰσχροτήτων, ὧν ἀτυχῶς ἡ δύναμις κινδυνεύει νὰ καταπνίξη πᾶν ἑλληνικὸν αἶσθημα, πάντα ἀληθῆ χαρακτηρισ.

Τὰς γραμμάς ταύτας ἀναγράφομεν ἐξ ἀτομικῆς πεποιθήσεως, ὕψιστον τρέφοντες σέβας πρὸς τὸν χαρακτήρα καὶ τὴν μεγάλην παιδείαν καὶ ἀξίαν τοῦ ἀνδρός. Πόσον χρήσιμος ἀποβαίνει εἰς τὸν κύκλον ἐν γένει τῆς προόδου καὶ τῶν γραμμάτων ἡ συμμετοχὴ τοῦ κ. Στεφάνου Ξίνου, δὲν δυνάμεθα σήμερον νὰ περιγράψωμεν. Ὅ,τι ἔμω; λυπεῖ ἡμᾶς ἐγκαρδῶς εἶναι ὅτι ἀφ' ἐαυτῶν συντελώμεν εἰς τὴν ἀπογοήτευσιν ἰκανότητος, ἐκ τοῦ παρελθόντος τῆς ὁποίας ὀδηγούμενοι, δυνάμεθα πολλὰ τὰ χρήσιμα νὰ ἐλπίζωμεν.

Η ΒΙΒΛΟΣ ΤΟΥ ΠΡΟΣΚΥΝΗΤΟΥ

ΥΙΟΥ ΤΟΥ

ΑΝΤΩΝΙΟΥ

ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΝΟΒΓΟΡΣΑ

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΩΝ ΙΕΡΩΝ ΤΟΠΩΝ ΕΝ ΤΣΑΡΓΡΑΔ

Ἡ «Ποικίλη Στοά» τιμᾶται ἐφέτερος καὶ ὑπὸ τῆς συνεργασίας, τῆς τόσῳ περιβλέπτου, τοῦ γεραροῦ ἱατροῦ, καὶ σοφοῦ ἱστορικοῦ, ἀξιολίμου κ. Α. Πασπάτη. Τῷ ὄντι κατακολληθεὶς ἡμᾶς ἡ τοιαύτη περιφανὴς σύμπραξις καὶ μᾶς πληροῦ ἐνθουσιασμοῦ εἰς ἐπιτέλειαν πολλῶ γενναιοτέρων βημάτων, πρὸς πλήρη ἐπιτυχίαν ἐπιπύου ἔργου, ὅσον ἡ ἔκδοσις τῆς «Ποικίλης Στοᾶς».

Τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει περιηγήσεως τοῦ Ῥώσσου Ἀντωνίου, ἐν μόνον χειρόγραφον σώζεται γεγραμμένον κατὰ τὸν ΙΕ' αἰῶνα. Ἐδημο-

σιεύθη τῇ 1872 ἀπὸ τὴν ἀρχαιογραφικὴν ἐπιτροπὴν τῆς Ῥωσσίας, ἐπι-
στατοῦντος τοῦ σοφοῦ ἀρχαιολόγου Π. Sabelof. Πολλὰ σημεῖα εἰς ἐκ-
τῶν ἡμετέρων ἀρχαιολόγων σαφηνίζουσι πλεῖστα χωρία τοῦ Ἀντωνίου.
Ἀνά χεῖρας ἔχω τὴν ἀγγλικὴν μετάφρασιν γενομένην μετὰ συντόνου ἐπι-
μείλειας ὑπὸ τοῦ πολυμαθοῦς κ. Σκῆτλερ, πρεσβευτοῦ τῆς Ἀμερικῆς ἐν
Ἀθήναις.

Ὁ Ἀντώνιος πρὸ τῆς ἱερωσύνης αὐτοῦ ἐκαλεῖτο Δοβρόνια Ἀνδρέϊκο-
βιτς. Πότε ἐπεσκέφθη τὴν Κωνσταντινούπολιν εἶναι ἄδηλον. Ἐκ τῆς
ἀναγνώσεως ὅλης τῆς αὐτοῦ συγγραφῆς, καταφαίνεται ὅτι ἦτον ἐν τῇ
πόλει ταύτῃ τῇ 1200, τέσσαρα ἔτη πρὸ τῆς ὑπὸ τῶν Σταυροφόρων ἀλώ-
σεως. Τότε μετεκόμισεν εἰς Ῥωσσίαν κάλυμμα ἑριούχον ἐπὶ τοῦ ὁποῖου
ἀπεικονίζεται ὁ Χριστὸς ἐν τῇ τάφῳ, ἐπὶ τραπέζης ἐκτιθέμενον τὴν με-
γάλην παρασκευὴν. Τὴν λεηλασίαν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, γενομένην
τῇ 1204 ὑπὸ τῶν Σταυροφόρων, περιγράφει ὁ Ἀντώνιος, καὶ ἐκ τῆς
περιγραφῆς ταύτης, καταφαίνεται ὅτι ἦτον ἐν τῇ πόλει ταύτῃ. Ἐκ τού-
του συμπεραίνομεν ὅτι ἡ ἐν Κ) πόλις διαμονὴ αὐτοῦ διήρκεσεν ἀπὸ τοῦ
1200 μέχρι τοῦ 1204. (1) Ἀντώνιος ἀπέβησε τῇ 1231 καὶ ἐτάφη ἐν
τῇ ναῦ τῆς Ἁγίας Σοφίας τοῦ Νοβορόδ. Ὁ τάφος εἶναι εἰσέτι καταφανής.

Ἄτυχως ὁ Ἀντώνιος ἐν τῇ περιγραφῇ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, διη-
γεῖται παμπόλλους μύθους, περιγράφων κυρίως τὰ ἱερὰ κειμήλια εὐρι-
σκόμενα ἐν ταῖς ἐκκλησίαις καὶ μοναῖς, τὰ ὁσημέραι γινόμενα θαύματα
καὶ τῶν πιστῶν τὰς συναθροίσεις εἰς προσκύνησιν τούτων. Τῶν ἱερῶν
τούτων κειμηλίων ἀπὸ τὰ πέρατα τοῦ κράτους περισυναχθέντων τὸν
μέγαν ἀριθμὸν, μετ' εὐλαθείας περιγράφει. Κατὰ τὴν ἀρπαγὴν τούτων
κειμηλίων ὑπὸ τῶν Σταυροφόρων ἔμεινον καὶ μετὰ τὴν ἀνάκτησιν τοῦ
κράτους, πάμπολλα ἐν ταῖς ἐκκλησίαις καὶ ἰδιωτικαῖς οἰκίαις. Ταῦτα
λέγω, ἵνα μὴν ἀδικήσωμεν τὸν Ἀντώνιον, περιγράφοντα τσαυτὰ κειμή-
λια ἱερὰ, ἐν τῇ μεγαλοπόλει ταύτῃ.

Πάμπολλα ὑπὸ τοῦ κελοῦ τούτου ἀνδρὸς περιγραφόμενα παραλείπω,
ὡς περιττά, ἢ μᾶλλον γνωστὰ τοῖς πᾶσι τὴν σήμερον. Καταγράφω τινὰ,
δυνάμενα νὰ διαφωτίσωσι τὴν ἱστορίαν τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους, ἐν ταῖς
παραμοναῖς τῆς ἀλώσεως τοῦ 1204.

Αἰτῶν περὶ τῆς Ἁγίας Σοφίας λέγει, πλησίον τῶν θυρῶν εἶναι ὁ κίον
τοῦ ἁγίου Γρηγορίου τοῦ θαυματουργοῦ κεκαλυμμένος μετὰ πλάκας ἐκ χαλ-
κοῦ. Ὁ ἅγιος Γρηγόριος ἄλλοτε ἐπεφάνη παρὰ τὸν κίονα τούτον, καὶ ὁ
λαὸς τὸν φιλεῖ ἐντρίβων ἐπ' αὐτοῦ τὰ δάκτυλα καὶ τοὺς ὤμους του,
πρὸς ἴασιν τῶν νόσων των.¹ Παραπλευρῶς τῶν θυρῶν εἶναι εἰκὼν με-

1) Ἡ ὁπῆ αὕτη σώζεται μέχρι σήμερον, ἐπὶ κίονος ὑπὸ τὸ ἀριστερὸν
γωνιακεῖον, καὶ οἱ Μωαμεθανοὶ πράττουσι τὰ αὐτὰ τῶν χριστιανῶν ἢ
ὁπῆ εἶναι περίπου τριῶν δακτύλων βάθους, ψυχρὰ καὶ στενωτάτη.

γίστη τοῦ αὐτοκράτορος Κορλέι ὁ σοφός (γρ. Κόρ. Λέων ὁ σοφός 'Η ἀριστερὰ μερὶ τοῦ τροῦλλου εἶναι κεκλυμένη μετὰ χρυσοῦ ζυγίζοντος τέσσαρα Κάπ'. Ἐποὶ τὸν μέγαν τροῦλλον εἶναι ὁκτὼ κηροπήγια ἅπαντα ἀγυροῦ. Ἐν τῇ μνήμῃ τοῦ Κυρίου ἡμῶν νέα θέτονται ἐκεῖ.²

Ἐν Ἁγία Σοφία εἶναι ἡ εἰκὼν τοῦ πρωτομάρτυρος Ἀγίου Στεφάνου, ἐνώπιον τῆς ὁποίας κρέματα λαμπάς. Οἱ ὀφθαλμιῶντες περιτυλίττουσι τὴν ἄλυσιν τῆς λαμπάδος περὶ τὴν κεφαλὴν καὶ θεραπεύονται οἱ ὀφθαλμοί. Πλησίον εἶναι εἰκὼν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοῦ ὁποίου τὸν λαϊμὸν ἐπλήγωσε μετὰ μάχαιραν Ἑβραῶτος. Ἐδῶ φυλάττεται ἡ χαλκὴ σιλπιγῆ διὰ τῆς ὁποίας κατέπεσαν τὰ τεῖχη τῆς Ἰερικῶ. Πρὸς τοῖτοις, μέγα μάρμαρον ἀπὸ τὸ φρέαρ τῆς Σαμαρίας, εἰς τὸ ὁποῖον ὁ Ἰησοῦς εἶπε τῇ Σαμαρήτιδι δός μοι νά πίνω. Διὰ τοῦ λίθου τούτου ἦντλου ὕδωρ ἐκ τοῦ φρέατος.³

Ἐν Ἁγία Σοφία δὲν ἔχουσι κώδωνας,⁴ ἀλλὰ κρατοῦντες μικρὰν ἡχηρὰν σαλίδα, πλήττουσι ταύτην διὰ τὸν ὄρθρον. Κατὰ μεσημβρίαν καὶ ἐσπέραν δὲν πλήττουσι τὴν σανίδα. Ἐν ἄλλαις ἐκκλησίαις πλήττουσι τὸ σήμαντρον τὴν μεσημβρίαν καὶ τὸ ἐσπέρας. Ταῦτα πράττουσι κατὰ τὴν διδασχὴν τῶν ἀγγέλων Οἱ Λατῖνοι ἔχουσι κώδωνας.⁵

Σώζεται ἐν Κωνσταντινουπόλει ἡ μονὴ τῶν Ἀκοιμήτων.⁶ Ἐν ταύτῃ τῇ μονῇ προσεύχονται ἀφ' ἐσπέρας μέχρι πρωίας. Δοκίμους δὲν δέχεται ἡ μονή. Ἀπαντες εἶναι γέροντες, πιστῶς τηροῦντες τὸν νόμον τοῦ Κυρίου.

¹ Τὸ Κάπ εἶναι ἀρχαῖον ῥωστικὸν ζύγιον, ἴσον μετὰ 130 ἀγγλικὰς λίτρας ἤτοι ὀκτάδας 34.

² Τὰ δύο ἐν Ἁγία Σοφία ὀρώμενα κηροπήγια, εἶναι ἐκ τῆς ἐκκλησίας τῆς Βούδα Πέστη νυκομισθέντα ἐκείθεν ἐπὶ τοῦ μεγάλου Σουλταϊμάν.

³ Τὸ φρέαρ τοῦτο καλούμενον ποτὲ μὲν ἱερὸν, ποτὲ δὲ ἅγιον, περὶ τοῦ ὁποίου πολὺς λόγος ἐν τῇ περιγραφῇ τῆς Ἁγίας Σοφίας, σώζεται εἰσέτι ὑπὸ τὸν δεξιὸν γυναικωνῆτιν, κεκαλυμμένον διὰ μαρμαρίνων πλακῶν, σανίδων καὶ ταπήτων. Τὸ φρέαρ τοῦτο συχνότατα μνημονεύεται ἐν ποτὶς συγγράμμασι Κωνσταντινίου τοῦ Πορφυρογενήτου.

⁴ «Τοῦ δὲ ζύλου σημαίνοντος τῆς ἁγίας ἐκκλησίας». Κ. Πορφ. Τόμ. Α'. σελ. 334.

⁵ Πιθάνον ἐννοεῖ ὁ Ἀντώνιος τὰς ἐκκλησίας τῶν Λατίνων ἐν ταῖς συνοικίαις τῶν Βενετῶν, Πισαίων καὶ Γενουησίων, κειμέναι παρὰ τὴν βόρειον παραλίαν τοῦ Βυζαντίου. Μία Ἀγγλικὴ Καθολικὴ Ἐκκλησία ἐσώζετο ποτὲ ἐν τῇ γειτονίᾳ τῆς πόλεως τῆς Ἀδριανουπόλεως.

⁶ Αὕτη πιθανὸν εἶναι ἡ μονὴ τοῦ Στουδίου, τιμωμένη ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ.

Ἐν τῇ ἀνακτόρῳ τῶν αὐτοκρατόρων εἶναι τὸ χειρόμακτρον φέρον τὸ πρόσωπον τοῦ Κυρίου· δύο πηλίνα ἀγγεῖα καὶ μαρμαρίνη λεκάνη τοῦ Κυρίου ἡμῶν καὶ ἑτέρα μικροτέρα.

Ἐδῶ προσέτι φυλάττονται κεκαλυμμένη τράπεζα ἐπὶ τῆς ὁποίας συνέφαγε ἄρτον ὁ Ἀβραὰμ μετὰ τῆς Ἀγίας Τριάδος, καὶ σταυρὸς ἐκ τοῦ ξύλου τῆς κιβωτοῦ τοῦ Νῶε, ἐν τῇ ὁποίᾳ διεσώθη ἐκ τοῦ κατακλυσμοῦ, καὶ τὸ κλάδος τῆς ἐλαίας, τὸ ὑπὸ τῆς περιστερᾶς κομισθὲν. Τὸ ἔδαφος τῆς ἐκκλησίας εἶναι ἐξ ἐρυθροῦ μαρμάρου, ὑποκάτω εἶναι διπλοῦν, καὶ ἄνθρωποι καταβαίνοσσι διὰ διαδρόμων γενομένων ἐντὸς τοῦ μαρμαρίνου ἑδάφους. Ὁσάκις ὁ Βασιλεὺς εἰσέρχεται ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ταύτῃ, ῥίπτουσι ἐπὶ ἀνθρώκων ἀλόην καὶ μύρραν καὶ ἡ εὐωδία ἀνέρχεται διὰ τοῦ ἑδάφους τῆς ἐκκλησίας. Ἡδύφωνοι ψάλλται ψάλλουσιν ὡς ἄγγελοι, καὶ ὁ ἐκεῖ ἱστάμενος φαντάζεται ὅτι εἶναι ἐν οὐρανῷ ἢ ἐν Παραδείτῳ. Τὸ Ἅγιον Πνεῦμα πληροῦ χαρᾶς, τὴν ψυχὴν καὶ καρδίαν τῶν ὀρθοδόξων.

Πέρα τῆς ἐκκλησίας τῶν Βλαχερνῶν, εἶναι ἡ μεγάλη ἐκκλησία τῶν Ἀγίων Ἀναργύρων Κοσμά καὶ Δαμιανοῦ, ἐνθα σῶζονται ἐπάργυροι αἱ κάρα τῶν ἁγίων Ἀκινδόνου καὶ Κοσμά. Ἰ Μνημονεύει ὁ Ἀντώνιος τὴν μονὴν τοῦ Στουδίου, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἐφυλάττοντο λειψανά τινα τοῦ Ἀγίου Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ.²

Ἐν τῇ μονῇ τῶν Μαγγάνων εἶναι ἡ ἐκκλησία τοῦ Ἀγίου Γεωργίου ἐνθα φυλάττονται ἡ κάρα τοῦ Ἀγίου Γεωργίου καὶ ἡ χεὶρ τοῦ ἱεροῦ μάρτυρος Προκοπίου. Ἡ ἱερὰ τράπεζα εἶναι κεκοσμημένη μετὰ λίθων πολυτίμων. Ἀντικρῦ εἶναι εἰκὼν τοῦ Σωτῆρος, λαλοῦντος μετὰ τῆς Σαμαρήτιδος· παρὰ τὸ φρέαρ.³

Ἐν τῇ κήπῳ τοῦ Πατριάρχου, φύονται παντὸς εἴδους ὄσπρια πέποιες, μῆλα καὶ ἀπίδια φυλαττόμενα εἰς φρέατα ἐντὸς κοφίνων ἀνηροτημένων διὰ σχοινίων. Τρώγοντος τοῦ Πατριάρχου ἀνασύρονται ἀρκετὰ ὄροστέρᾳ. Τοιαῦτα τρώγει καὶ ὁ αὐτοκράτωρ. Τὰ λουτρὰ τῶν Πατριαρχῶν εἶναι ἐντὸς τοῦ παλατιοῦ. Τὸ ὕδωρ διοχετεύεται διὰ σωλήνων· ὑπάρχει προσέτι καὶ ὕδωρ ὀμβριον.⁴ Ἐν τῷ ἀνακτόρῳ ὑπάρχουσι αἱ εἰκόνες πάντων

¹ Τὴν θέσιν τῆς ἀρχαίας ταύτης ἐκκλησίας, πλησίον τῆς ὁποίας ἦτο καὶ τὸ φρούριον τῶν Γάλλων, κατέχει τὴν σήμερον τὸ μέγα καὶ ὠραῖον τῆμενος τοῦ Ἐγιοῦμπ.

² Ἐκ τῆς μονῆς ταύτης ἀντεγράφησαν πάμπολλα ἐκκλησιαστικά βιβλία, καὶ μετεφράσθησαν εἰς Ῥωσικὴν γλῶσσαν.

³ Ἡ μονὴ τῶν Μαγγάνων ἦτο ἐπὶ τῆς γωνίας τῆς Ἀκροπόλεως.

⁴ Οὐδεὶς τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει περιηγητῶν, περιέγραψε τοὺς κή-

τῶν Πατριαρχῶν καὶ Αὐτοκρατόρων, βασιλευσάντων ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ αὐτῶν εἰσέτι τῶν αἱρετικῶν.

Ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων, ὁ αὐτοκράτωρ Κωνσταντῖνος καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ κεῖνται ἐν ἐνὶ τάφῳ, ὅπισθεν τοῦ ὁποῖου ἦναι τεμάχιον μαρμάρου, φέρον Ἰχνη τοῦ ποδὸς τοῦ Ἀποστόλου Πέτρου ὡς νὰ ἐπάτησεν ἐπὶ κηροῦ, κομισθὲν ἐκ Ῥώμης. ¹ Τεμάχια τοῦ ἀληθοῦς σταυροῦ καὶ λείψανα ἁγίων φυλάττονται ἐν τῇ μονῇ Παντοπάφῃ. ²

Τ' ἀκόλουθα τοῦ Ἀντωνίου εἶναι δι' ἐμὲ ἀνεξήγητα. Ἐξω τῶν τειχῶν τῆς Χρυσῆς Πύλης ἐπὶ τῆς πλευρᾶς τῆς Τριανταφυλίτζας, εἶναι πολλαὶ μοναὶ καὶ λείψανα ἁγίων. Ἡ μονὴ αὕτη ἔχει κήπους καὶ χωράφια καὶ εἶναι πασῶν τῶν μονῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἡ πλουσιωτέρα.

Εἰς τὴν πόλιν τοῦ Ἁγίου Ῥωμανοῦ ³ κεῖνται ὁ μέγας καὶ ἅγιος προφήτης Δανιήλ, ὁ Ἅγιος Ῥωμανός καὶ Ἅγιος Νικήτας. Πλησίον τοῦ τόπου τούτου, ἀπέναντι τῶν τειχῶν τῆς πόλεως εἶναι τὸ σῶμα τῆς Ἁγίας Ἀναστασίας τῆς παρθένου. ⁴

Ὁδεῶν πρὸς τὰς Βλαχέρνας εἶναι ἡ μονὴ τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ. Τρεῖς τοῦ ἔτους εἰσέρχονται προσκυνηταὶ ἐν τῇ μονῇ ταύτῃ. Ἀπαντᾶς τοῦς προσκυνητὰς σιτίζουσιν οἱ μοναχοί. οἵτινες οὐδέποτε ἐξέρχονται τῆς μονῆς. Ἔστι 200 μοναχοί, μὴ ἔχοντες χωράφια, καὶ τρεφόμενοι ἀπὸ τοῦ ὁ οὗ τὴν ἀγιοθεργίαν καὶ τὸ ἔλεος, διὰ τῶν προσευχῶν τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου.

Ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τῆς Ἀναστάσεως κεῖται ὁ πατὴρ Ἅγιος Αὐξέντιος. ⁵

πους τοῦ Πατριαρχείου. Τὸ Πατριαρχεῖον ἐχωρίζετο ἀπὸ τὰς βεζίλειαι διὰ ἔρουνοῦ τοίχους. Ἐκεῖτο ἐντὸς τοῦ Αὐγουστειῶνος. Ὁ ἐδῶ μνημονεύμενος κήπος ἦτο πιθανόν μόνον τοῦ Πατριαρχείου καὶ τῆς Θεοτόκου τῶν Χαλκοκρατείων. Οἱ ὀλίγοι οὗτοι λόγοι τοῦ Ἀντωνίου, εἶναι πολυτιμώτατοι διὰ τὴν διασάφειν τῶν παρὰ τὴν Ἁγίαν Σοφίαν κτιρίων, καὶ τὴν θέσιν τῶν βασιλείων.

¹ Ἡ ἐκκλησία τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων κατεδαφίσθη, ζῶντος τοῦ κατὰ κτητοῦ, καὶ ἐπὶ τοῦ χώρου ἀνηγέρθη τὸ τέμενος Σουλτάν Μεχμέτ. Ἀπαντᾶς οἱ τάφοι τῶν αὐτοκρατόρων ἐξηφανίσθησαν.

² Πρῶν Παντοπόπου μονῇ, νῦν μεταθεβλημένη εἰς τέμενος Μουσουλμανικόν, καλούμενον Ἐσκή Ἰμαρέτ Μεστζηδί.

³ Νῦν Τόπ Καπησή.

⁴ Πιθανόν ὁ Ἀντώνιος ἐννοεῖ τὴν Ἁγίαν Ἀναστασίαν τὴν Φαρμακουλῶν, τῆς ὁποίας ἡ ἐκκλησία σώζεται πλησίον τοῦ ἵπποδρόμου, καλούμενη νῦν Μεχμέτ πασσατζαμί.

⁵ Ὁ Ἅγιος Αὐξέντιος τοῦ ὁποῖου τὸν ὄντιον συνέγραψε Συμεὼν ὁ μετα-

ὁ βιώσας ἐπὶ τοῦ ὄρου· μετὰ Στεφάνου τοῦ νέου, καθὼς καὶ ὁ Ἅγιος Μαρκέλλος ὁ κτίσας τὴν θρυμασιωτῆτην ἐκκλησίαν, πρὸ τῆς ἀνεγέρσεως τῆς Ἁγίας Σοφίας.

Ἐν ταῖς ἐκκλησίαις, δὲν γίνεται οὐδεμίαν τελετὴν τὴν Μεγάλην Παρασκευὴν, οὐδὲ ἐν Ἁγίᾳ Σοφίᾳ τὴν ἡμέραν ταύτην ἐκπλύνουσι τὰς ἐκκλησίας· καὶ ὠραρίζουσι μὲν ἴα.

Πλησίον τοῦ ναοῦ τοῦ Παντοκράτορος¹ εἶναι ἡ ἐκκλησία τῆς Ἁγίας μάρτυρος Ἀναστασίας τῆς παρθένου, ἀνακαλυπτούσης πᾶσαν μαγεῖαν καὶ πονηρίαν. Τὰ λειψάνα τῆς Ἁγίας Βαρβάρης κεῖνται ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ αὐτῆς. Ἐκ τῶν μαστῶν αὐτῆς αἶμα καὶ γάλα ἔρρεον κατὰ γῆς, καὶ ὁ Θεὸς μετέβαλε τοὺς μαστοὺς εἰς λίθον.²

Ὁ Ἄντωνιος ἐδῶ μνημονεύει ὁδὸν Ῥωσικὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει, τῆς ὁποίας μνεῖα δὲν ὑπάρχει ἐν τοῖς ἱστορικοῖς. Πιθανὸν οἱ βασιλεῖς παρεχώρησαν τόπους τινὰς εἰς ἐμπορευομένους Ῥώσους ὡς ἐποίησαν πρὸς τοὺς Ἰταλοὺς. Λέγει ὁ Ἄντωνιος ὅτι εἰς τὸ τέλος τῆς Ῥωσικῆς ὁδοῦ εἶναι ἡ ἐκκλησία τῶν Τεσσαράκοντα Μαρτύρων. Τῆς ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῦ Βυζαντιοῦ μνημονευομένης ταύτης ἐκκλησίας ἀτυχῶς ἀγνοοῦμεν τὴν θέσιν. Μνημονεύεται μονὴ τῶν Τεσσαράκοντα Μαρτύρων ἐν μέσῃ οὐσάν, καὶ πάλιν ναὸς ἐν Κωνσταντινουπόλει. Τοὺς λόγους τούτους τοῦ Ἄντωνίου πιθανὸν ἕτερα χειρόγραφα νὰ διασαφίσωσι.

Ἐν τῇ περιγραφῇ τῶν ναῶν καὶ λειψάνων τοσοῦτων μαρτύρων δις μνημονεύεται τὸ πλακωτὸν πλατεῖα λιθοστρωμένῃ³).

Πέρα τῆς ὑπώρειας τῶν βουνῶν εἶναι ἡ ἐκκλησία τῶν ἁγίων μαρτύρων

φραστῆς ἐμόναζε ἐπὶ τοῦ ὄρου, καλουμένου τὸ πάλαι τοῦ Ἁγίου Αὐξεντιου, καὶ τὴν σήμερον Κατὴ Δάγ, ὀπισθεν τῆς κώμης Χαλκηδόνας. Ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ ὄρου τούτου σώζονται εἰσέτι εἰρήνια τῆς μονῆς ταύτης. Τὸ ὄρος τοῦτο μνημονεύεται συχνάκις, διότι ἐπὶ τῆς κορυφῆς αὐτοῦ ἦπτον φῶτα σημαίνοντες τὴν ἀπ' Ἀνατολῆς προσέγγισιν ἐχθρῶν.

¹ Πιθανὸν ἐννοεῖ ὁ Ἄντωνιος τὴν μέχρι τοῦδε σωζομένην μονὴν τοῦ Παντοκράτορος Χριστοῦ, νῦν Ζεῖρέκ τζαμιῦ, Ἰδρυμα τῆς Εἰρήνης συζύγου Ἰωάννου τοῦ Κομνηνοῦ, ἐκπνευσάσης τῷ 1124.

² Ὁ ναὸς τῆς Ἁγίας Βαρβάρης ἔκειτο παρὰ τὴν ἀκρόπολιν. Ἐκ τοῦ πλησίον ναοῦ ἐκλήθη καὶ ἡ πύλη τῆς Ἁγίας Βαρβάρης. Ἴχνος τοῦ ναοῦ τούτου σήμερον δὲν σώζεται.

³ Πλακωτὴν καλεῖ ὁ Πορφυρογέννητος τὴν πλατεῖαν ὁδὸν ἄπασαν τῶν χερσαίων τειχῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Μνημονεύει καὶ τὸ πλακωτὸν τοῦ Μιλίου. Τομ. Α'. σελ. 84 - 106.

Σεργίου και Βάχχου²). Αί κάραι των εἶναι αὐτόθι, ὡς καὶ ἡ χεὶρ καὶ ὁ-
λίγον αἷμα τοῦ Σεργίου. Ἐν τῇ αὐτῇ θήκῃ εἶναι καὶ τὸ αἷμα τοῦ Ἐ-
πιμάχου.

Ἐν τῷ ξενοδοχείῳ τοῦ Ἁγίου Σαμψῶν εἶναι ἡ βράδος ἡ στολὴ καὶ
τὸ σχοινίον αὐτοῦ³). Αὐτόθι εἶναι καὶ ἡ ἐσχάρα ἐπὶ τῆς ὁποίας ἐμαρτύ-
ρισεν ὁ Ἅγιος Ὁρέστης.

Πλησίον τῆς Ἁγίας Σοφίας εἶναι ἡ ἐκκλησία τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ
Εὐαγγελιστοῦ. Ἐν τῷ νάρθηκι κεῖται ὁ Ἅγιος Γεώργιος. Δὲν κατέγραψα
πολλοὺς ἄλλους; ἁγίους, τεθαμμένους ἐντὸς τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

Πέρα τῆς Ἰσπιγᾶς εἶναι τὰ λείψανα καὶ τὸ αἷμα τοῦ Ἁγίου Ἐλευθερίου,
ὡς καὶ τὸ σῶμα τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ ἐλεήμονος. Ἐν τῇ κώμῃ τῆς
Ἰσπιγᾶς⁽¹⁾ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τῆς Θεοτόκου, εἰκονίζεται ὁ Ἅγιος Ἰωάννης
ἐπὶ τοῦ τείχους. Ἐπὶ τῆς κεφαλῆς του ἐφύετο ῥοδέα, ἐν τῇ ἑβδομαδί τῆς
ἀποκρέφ, ὁσάκις ὁ καιρὸς ἦτον ὑγρὸς. Ἄπαντες συνήρχοντο ἵνα τὴν
ἴδωσιν. Ἐμεινε καὶ τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ μέχρι Κωνσταντίνου καὶ
Ἐλένης. Ἐπὶ τῆς Ἰσπιγᾶς εἶναι ἡ ἐκκλησία τοῦ Ἁγίου Νικολάου τοῦ
μεγάλου. Πλησίον ταύτης: ἔξῃ Κωνσταντίνος ὁ ἐν σώματι ἐμφανισθεὶς τῷ
αὐτοκράτορι, τῷ διατάξαντι τὸν Πατριάρχην ἵνα τὸν εἰσάγῃ ἐντὸς τῆς
πόλεως καὶ ἀνεγείρῃ ἐπ' ὀνόματι αὐτοῦ ἐκκλησίαν καὶ μονήν. Ὁ Κων-
σταντίνος οὗτος ἦτο πρότερον Ἑβραῖος, ἐβαπτίσθη καὶ ἐδιδάχθη παρὰ τοῦ
Στεφάνου, τοῦ νέου. Πλησίον εἶναι ἡ μονὴ τοῦ Ματθαιοῦ, καὶ παρ' αὐ-
τὴν ἡ μονὴ τοῦ Ἁγίου Μιχαὴλ τοῦ αὐτοκράτορος Κιρσάκ²). Πλησίον

² Νῦν Κιουτζούκ Ἅγια Σόφια.

¹ Σπουδαιωτάτη εἶναι ἡ παρατήρησις αὕτη τοῦ Ἀντωνίου. Τὸν ξενῶνα
τοῦτον περίπυστον παρὰ τοῖς Βυζαντιοῖς, σπανιώτατα μνημονεύουσιν οἱ
μεταγενέστεροι συγγραφεῖς, οὐδέποτε δὲ μετὰ τὴν ἀνάκτησιν τοῦ Κρά-
τους τῷ 1261. Ἐκεῖτο μέσον τῆς Ἁγίας Σοφίας καὶ τῆς Ἁγίας Εἰρήνης.
Τὴν σήμερον, τὸ ἀνακτορικὸν τεῖχος διαχωρίζει τὰς δύο ταύτας ἐκκλη-
σίας καὶ ἴχνος τοῦ ξενῶνος τούτου οὐδέποτε ἀνεύρον. Ἡ ἀνέγερσις τοῦ
ἀνακτορικοῦ τούτου τείχους ὑπὸ τοῦ Μιχαὴλ Παλαιολόγου, ἐξήφάνισε
τὸν ξενῶνα τοῦτον, ὡς καὶ παραπλήσια ἄλλα κτίρια. Μνημονεύονται ὁ
ἡγούμενος καὶ οἱ μοναχοὶ ἐπὶ τῆς βασιλείας τῶν Σταυροφόρων.

² Πιθανὸν εἶς πηγὰς ἀπὸ τοῦ Ἁγίου Νικολάου ἕως τοῦ Ἁγίου Κόνω-
νος πέραν εἰς Πηγὰς». Χρον. Πασχάλιον. Τομ. Α'. σελ. 721. Νομίζω ὅτι
ἦτο ἀποδόθηρα. ἐκ τῆς ὁποίας διέβαινον εἰς τὸ ἅγιον τῆς Ζωοδόχου
Πηγῆς. Ὁμοίων ἀποδαθῶν μνημονεύουσιν οἱ χωρογράφοι ἐπὶ τῆς ἀντικρῆ
παραλλῆλως τοῦ Γαλατῆ.

³ Τρ: Ἰσααίου.

κεῖται τὸ σῶμα τοῦ Ἁγίου Δανιὴλ τοῦ στυλίτου, ἐπὶ βουνοῦ. Ἐπὶ τῆς αὐτῆς στύλης μετὰ τοῦ Δανιὴλ ἐκάθισεν ὁ Ἀκάκιος, καὶ τὸ σῶμα αὐτοῦ εὐρίσκεται ἐν τῇ αὐτῇ ἐκκλησίᾳ.

Πέρα τῆς Ἰσπιδίας εἶναι ἡ μονὴ τῆς Ἁγίας Θεοτόκου. Ἐκεῖ μοναστῆς τις ἔζη ἐπὶ στήλης καὶ ἀνήγειρε τὴν μονὴν ταύτην. Δὲν ὑπάρχει χωρίον ἐκεῖ. Ἡ Ἁγία Θεοτόκος ἀνεφάνη ἅπασι εἰς τὸν ἡγούμενον τῆς μονῆς ταύτης καὶ διέταξε αὐτὸν νὰ δίδῃ ἐλεημοσύνην. Ὁ ἡγούμενος ἔγραψεν ἐπὶ τινος χάρτου νὰ δίδηται ἐλεημοσύνη, ἐρ' ὅσον καιρὸν διατηρεῖται ἡ μονὴ αὕτη. Μέχρι σήμερον δίδεται εἰς πάντα ἄνθρωπον ἐδῶ προσερχόμενον, τεμάχιον ἄρτου, ζωμὸς κρέατος καὶ ποτήριον οἴνου. Πᾶς χριστιανὸς ἀναχωρῶν διὰ τὰ Ἱεροσόλυμα ἢ ἐκεῖθεν ἐρχόμενος, τρώγει ἐκεῖ ἐλθὼν τὴν ἡμέραν. Γραικοὶ προσέτι τρώγουσιν ἐκεῖ. Ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολιν μέχρι τῆς Ἁγίας Πιατνίτζας, εἶναι διὰ πεζῶν ὁδοιπόρον ἡμέρας δύο.

Ἐπὶ τῶν χρυσοῦν πυλῶν, εἶναι ὁ Ἅγιος Νικόλαος. Μικρὸν πέρα τῆς Πιατνίτζας, εἶναι τὸ σῶμα τῆς ὁσίας Εὐφημίας, καὶ τὸ σῶμα τῆς Ἁγίας Πιατνίτζας. Πλησίον ἐδῶ εἶναι ἡ παρθένος Ἁγία (Ἐλένη¹).

Ἐν Καλλιπόλει κεῖται ὁ ἕσιος πατὴρ Εὐφῆμιος.

Ἐν Χρυσοπόλει κεῖται ὁ Ἅγιος Βασίλειος ὁ νέος. Οὗτος συνέγραψε περὶ τῆς τελευταίας κρίσεως.

Μετὰ τινὰς παραινέσεις πρὸς τοὺς ἀναγνώστας καὶ ἀδελφοὺς, λέγει ὁ Ἀντώνιος. «Πρὸς γινώσκω, μνήμην εἰς τὰς προσευχὰς τῶν ὀρθοδόξων, κατέγραψα τὰ περὶ τῶν ἁγίων τούτων τόπων, εὐρισκομένων ἐν τῇ Κωνσταντινουπόλει, παρὰ τὴν τάφρον ἐξω τῆς πόλεως, ἐν Ἁγίᾳ Σοφίᾳ καὶ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τῶν Ἀποστόλων ἐν Κωνσταντινουπόλει.

Ὁ αὐτοκράτωρ Ἑμμανουὴλ ἠρέυνησε ἅπαν τὸ Ἑλληνικὸν Βασίλειον, καὶ διέταξεν ἵνα προσκληθῶσιν ἅπαντες οἱ ἱερεῖς, ἐκάστῃ τῶν ὁποίων ἔδωκε ἐν πορέκερα² Ἐπὶ τῶν ἁπάντων οἱ μονάζοντες ἀπὸ τῆς μισῆς εἰς

¹ Τίνα κώμην καλουμένην Πιατνίτζα ἐν τοῖς περιχώροις τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐνοεῖ ὁ Ἀντώνιος, ἄγνωσθ. Πιθανὸν ἡ καλουμένη Πιατνίτζα, ὄνομα ἄγνωστον ἡμῖν, εἶναι ἡ ἑκπαλαὶ κώμη Ἐπι-Βάται, συγχρότατα μνημονευομένη ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῦ Βυζαντίου. Τὸ σῶμα τῆς ὁσίας Εὐφημίας τεθαμμένον ἐν τοῖς περιχώροις τούτοις μετεκομίσθη ἀλλαχού. Ἐνεκα τῆς ὁσιότητος τῆς Ἁγίας ταύτης παρὰ τῆ λαφῶ τῶν περιχώρων, πλῆθος ἁγιασμάτων ἀναφαίνονται τιμωμένων ἐπ' ὀνόματι τῆς Ἁγίας Εὐφημίας. Ἡ παρθένος Ἁγία Ἐλένη πιθανόν εἶναι ἡ Ἁγία Ἐλένη τοῦ Ἀθύρα, τῆς ὁποίας τὰ λείψανα καὶ πάντα τὰ ἐπιχρυτὰ κοσμήματα λάθρα μετεκόμισαν εἰς Εὐρώπην οἱ Σταυροφόροι, ὀλίγα ἔτι μετὰ τὴν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως ἀποδημίαν τοῦ Ἀντωνίου.

² Γράφει ὑπέρκυρον.

τὴν ἐτέραν ἄκραν τῆς τέφρου¹. Ἀπὸ τῆς Ἑλληνικῆς θαλάσσης μέχρι τῆς Ρωσικῆς² εἶναι 40,000 ἱερεῖς, ἐκτὸς τῶν ἐν ταῖς μονααῖς διαιτωμένων. Ἐν ταῖς μονααῖς 14000, καὶ ἐν Ἁγία Σοφία 3,000³. Τοῦτων οἱ 500 μισθοῦνται, οἱ ἀνήλθοι 2500 δὲν μισθοῦνται, ἀλλὰ πάντα ἀποθνήσκοντα ἐκ τῶν 500, ἀναπληροῦ εἰς ἐκ τῶν 2,500, καὶ σώζονται λατρεύοντες ἐν τῷ ναῷ, τὸν Θεὸν καὶ τὴν Ἁγίαν Θεοτόκον, ἐννοοῦντες τὴν Ἁγίαν Τριάδα, τὸν πατέρα, υἱὸν καὶ ἅγιον πνεῦμα. Ἀμήν.

Ἡ ἀφελὴς αὕτη διήγησις τοῦ Ἀντωνίου ὁμοιάζει μέγαν σάκκον πλήρη σκουβάλων, ἐντὸς τῶν ὁποίων ὁ ἐπιμελῶς ἀνασκαλεῶν εὕρισκει μικρὰ ἀργύρου ἢ χρυσοῦ πολυτίμητα κερμάτια. Πλεῖστα λείψανα ἁγίων μετὰ τοσαύτης ἐπιμελείας ὑπὸ τοῦ Ἀντωνίου περιγραφόμενα, λάθρα ὑπὸ τῶν Σταυροφόρων ἐκ τῶν ναῶν ἠρπάγησαν, καὶ ἐν Εὐρώπῃ μετεκομίσθησαν. Τοσαύτη δὲ ἦτον ἐν Εὐρώπῃ ἡ τῶν πιστῶν λατρεία πρὸς τὰ λείψανα ταῦτα, ἐκ Κωνσταντινουπόλεως κομιζόμενα, ὥστε πολλὰ ψευδῆ καὶ ἐπιπλαστα λείψανα, ἐκομίζοντο ἐν Εὐρώπῃ πωλούμενα ἀντὶ τιμῆς ἀδροτάτης. Εἰς τοσοῦτον ἀναισχυντίας βαθμὸν κατήντησε τὸ ἐμπόριον τῶν λειψάνων, ὥστε οἱ ἐν Εὐρώπῃ χριστιανοί, ἀπήρουν ἐνδεικτικὰ, καὶ τὴν σφραγίδα τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει Λατινικῶν ἀρχῶν. Ταῦτα τὰ ἐνδεικτικὰ ἔγγραφα, μετ' ἐπιμελείας συλλεγθέντα ὑπὸ τοῦ φιλοπόνου Κόμητος Ριάντ, μεγάλως ἐφώτισαν τὴν ἱστορίαν τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους, ὑπὸ τοὺς ἄρχοντας Σταυροφόρους.

Μέγα ἀτύχημα θεωρῶ τὴν μέχρι τοῦδε ἀσαφῆ ἱστορίαν τῶν Βυζαντινῶν ἐκκλησιῶν. Πταίουσι οἱ Βυζαντινοὶ ἱστορικοὶ οἱ μνημονεύοντες πλείστας ἐκκλησίας, καὶ τὰ ἐν αὐταῖς συμβάντα, καὶ μὴ ἱστοροῦντες τὴν θέσιν τῶν ἐκκλησιῶν τούτων. Μετὰ τοσαύτας ἐρεῦνας, εἰσέτι πολλὰ τῶν Βυζαντι-

¹ Ἀπὸ τοῦ Ἁγίου πελάγου· μέχρι τοῦ Εὐξείνου πόντου. Κατὰ πρῶτην φορὰν καλεῖται ὁ Εὐξείνος, Ῥωσικὴ θάλασσα

² Αἱ τοσαῦται ἐκκλησίαι ἔξω τῆς πόλεως· παρὰ τὴν τέφρον, μνημονευόμενα· ἐν τῇ διηγέσει ταύτῃ, ἐξηφανίσθησαν πρὸ τῆς τελευταίας ἀλώσεως· Μία μόνη ἐσώθη, ἡ Ζωοδόχος Πηγὴ.

³ Ἡ Ἁγία Σοφία, βασιλεύοντος τοῦ Ἰουστινιανοῦ, εἶχε χιλίους κληρικούς· Ἡ νεαρὰ τοῦ Ἡρακλείου ὀρίζει 600, πρεσβυτέρους 80, διακόνους 150, διακονίσσας 40, ὑποδιακόνους 70, ἀναγνώστὰς 160, ψάλτας 25 καὶ θυρωροὺς 75. Τοιαύτη δὲ ἦτο ἡ ἔνδεια τοῦ ναοῦ τούτου δύο αἰῶνας μετὰ τὴν περιήγησιν τοῦ Ἀντωνίου, ὥστε δὲν ὑπῆρχεν ἔλαιον καὶ κηρίον διὰ τὰς τελετάς. Ἐκ τούτων ὅλων καταφαίνεται τὸ ἐπιπόλαιον τοῦ Ἀντωνίου.

νων μένουσιν άσαφῆ, καὶ πολλὰ διὰ παντός θέλουσι μείνει άγνωστα, ἔνεκα τῆς ἀλλαγῆς τῶν ὀνομάτων, καὶ τῆς ἀβελτηρίας τῶν διοικούντων. Μνημονεύονται ἐν τῇ συγγραμμάτῳ τοῦ Ἄντωνίου πάμπολλαι ἐκκλησίαι, τῶν ὁποίων τὴν θέσιν οὐδέποτε μνημονεύει. Ἰπῆρχον ἐν Βυζαντίῳ δεκαπέντε ἐκκλησίαι τιμῶμεναι ἐν ὀνόματι τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ. Δεκατέσσαρες τοῦ ἀρχαγγέλου Μιχαήλ. Τεσσαράκοντα ἐννέα τῆς Θεοτόκου. Ἄπασαι αἱ ἐκκλησίαι αὗται ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ τοῖς περιχώροις, πολλάκις μνημονεύονται ἄνευ οὐδεμιᾶς σημειώσεως περὶ τῆς θέσεως αὐτῶν. Ταύτην τὴν ἀσάφειαν παρατηρεῖ ὁ ἀναγνώστης ἐν τῇ συντόμῳ περιγραφῇ τοῦ Ἄντωνίου. Ἐκ χειρογράφων ὁμοίων τούτων τοῦ Ἄντωνίου, ὁλγα τινὰ μανθάνομεν, καὶ εὐχρῆς ἔργον ἤθελεν εἶσθαι ἵνα ἔπαν τὸ χειρόγραφον μεταφρασθῆ ἐκ τοῦ Ρωστικοῦ κειμένου τοῦ σοφοῦ Σαβεῖλόφ εἰς Ἑλληνικὴν γλῶσσαν μετὰ τῶν πολλῶν αὐτοῦ σημειώσεων.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 26-ῃ Ἰουλίου 1883.

Α. Γ. ΠΑΣΠΑΤΗΣ.

Σ. Π. Σ. Τὸ δημοσιεύμενον κατωτέρω ἄρθρον τῆς ἐλλογιμου ἡμῶν συνεργάτιδος κ. Αἰκατερίνης Ζάρκου, εἶναι πλήρες ὠραῖον μέρος σπουδαιότητος αὐτῆς συγγραφῆς περὶ τῆς «Γαλιλικῆς Φιλολογίας». Ἀσμένως δ' ἀνακοινοῦμεν τῷ κόσμῳ τῶν γραμμάτων ὅτι τὸ ἔργον, εἰς εὖ τὴν πλήρη παρασκευὴν πρὸ τριετίας ἤδη ἀσχολεῖται πολυτίμως ἢ διακεκριμένη καὶ μουσοτραφῆς γίλι τῆς «Ποικίλης Στοᾶς». κ. Ζάρκου, ἀποτελεισθησόμενον ἐκ τριῶν περιποῦν τόμων, ἀρχεται τῆς δημοσιεύσεως αὐτοῦ ἐντός ὀλίγου. Ἡ Διεύθυνσις τῆς «Ποικίλης Στοᾶς» ἀπὸ καρδίας ἐπιθυμοῦσα ἵνα ὅσον τάχιον ἴδῃ τὸ φῶς ἔργον τόσῳ ἔξοχον, θέλει προθύμως συνεργασθῆ καὶ τὸ κατὰ δύναμιν συντελέσει εἰς τὴν πληρεστέραν αὐτοῦ ἐπιτυχίαν.